

SPRÅKLIG KREATIVITET

Torsdagen den 17 november 2016 samlades ett tjugotal lärare för en inspirationskväll om språklig kreativitet, anordnad av föreningarna **Språklärarna i Uppsala** och **Poesi utan gränser**.

Föreningarna hade bett åtta lärare som arbetade med poesiskrivning i sina klasser att komma och berätta om sina erfarenheter. En av de inbjudna, Gabriel Wik, lärare i franska på gymnasiet, hade förhinder men skickade följande redogörelse, som lästes upp:

”Jag tycker att det är väldigt viktigt att trycka på att läraren inte behöver vara expert på poesi för att inspirera sina elever till att komma igång och skriva. Jag har först introducerat poesitemat genom att vi tillsammans läst några kortare dikter på målspråket (några med rim och någon utan) för att nosa på poesin: innehåll, tema(n), översättning. Sedan har vi tittat på hur rytmen ser ut i dikterna och slutligen läst dem igen en sista gång med känsla och inlevelse. Jag tror och vet att det oftast räcker med entusiasm och att visa på ett inspirerande sätt att "det här är spännande och roligt" för att få eleverna med sig. Om man uppfattar en känsla av osäkerhet och rädsla hos eleverna, kan man på det här stadiet göra det till en kul övning genom att de uppmanas att överdriva inlevelsen och känslan. Man måste ju även signalera till dem att de verkligen inte behöver bli mästare på versfötter för att få en känsla för rytmen i en text. Sen har jag gjort olika övningar på rim, t.ex. verb och objekt eller substantiv och attribut som rimmor på varandra. Huvudsaken är att det först är något konkret, innan de sätter igång. Jag har låtit dem gå runt en stund och titta på de fina dikter jag satt upp av fjolårets "poeter" för att visa på andra exempel än proffspoeter. Även från förra året har jag t.ex. en hel del riktigt bra uppsatt, även om det bara var en elev som i slutänden ställde upp i tävlingen då. Någon gång har vi i förväg diskuterat ett eller ett par teman för diktskrivningen, t.ex. vänskap eller kärlek.”

Efter denna introduktion gick ordet till **Lärarpanel 1**, fyra lärare som undervisar i skolspråk på högstadiet och gymnasiet:

Pierre Cato, spanska, grundskolan; Keith Lomas, tyska, gymnasiet; Fritz Reusser, tyska, grundskolan; Karin Svanberg, franska, grundskolan.

På frågan ”Varför ska man låta sina språkelever skriva dikter?” ger lärarna följande svar:

- den fria formen i motsats till styrt skrivande
- eleverna får skriva om något som berör dem själva
- de skriver inte bara för läraren utan för en utomstående publik
- allt skrivande är gynnsamt både för språkinläringen och för att bearbeta sina upplevelser
- det blir ett lyft för många elever som kanske inte är så duktiga i språket men som finner att de ändå kan lyckas uttrycka sina tankar
- man kan få syn på nya sidor hos sina elever
- elevernas självkänsla växer när de får framföra sina dikter för publik

Gemensamt för alla fyra lärare i panelen är att de brukar börja med att läsa några dikter på målspråket tillsammans. Lärarna läser dikterna med inlevelse och låter sedan eleverna plocka

fram ur dikten de ord de kan. Vad tror de dikten handlar om? Vilka känslor och tankar förmedlar dikten? Vad skiljer en dikt från en prosatext? Hur skulle en prosaversion av dikten låta?

Karin tar med sig olika vykort som delas ut till elevgrupper och hjälper dem att samla ord som passar för att beskriva vykortet. Kanske beskrivningen kan vävas ihop till en dikt? Pierre låter elever gå ut och fotografera med sin mobil och sedan skriva något om sitt foto. Han ger också eleverna ord på små lappar och låter dem skriva ”kylskåpspoesi”. En annan lekfull övning är ”vikpoesi”: en elev skriver en rad på ett papper och viker sedan pappret så att det som är skrivet inte syns när nästa elev ska skriva sin mening. Att resultatet kan bli en dråplig dikt är bara bra – det gäller att avdramatisera diktskrivandet.

Alla fyra lärarna fordrar att samtliga elever i klassen ska skriva dikter, och upplever inte något större motstånd hos eleverna. Flera av lärarna säger att eleverna nappar på tävlingsmomentet, dvs det faktum att de tre bästa dikterna kommer att väljas ut. Keith som undervisar på gymnasiet, ger eleverna i läxa att skriva en dikt hemma och mejla in den till Keith som kopierar dikterna, anonymiserar dem och sammanställer dem i ett dokument. Sedan får klassen studera alla dikterna och var och en anonymt lägga sin röst på den dikt hen tycker är bäst. När Keith på det sättet fått fram de tre bästa dikterna skickas de, om eleverna går med på det, till *Poesi utan gränser*. Keith är noga med att träna de elever som kommer till final i att läsa högt med inlevelse så att framförandet blir bra.

Alla lärarna betonar att det måste vara frivilligt att vara med i tävlingen.

Eleverna får ta all hjälp de vill, av läraren eller andra. Diktskrivningen är inte ett prov. Det enda viktiga är att det är elevens egna tankar som uttrycks; läraren rättar språkliga fel vid behov.

Var och en av lärarna fick läsa upp en dikt som en av deras elever skrivit, först på originalspråket och sedan i svensk översättning. Ämnena spände från en dikt på franska om färgen rött, över en dikt på spanska om olycklig kärlek till mer filosofiska dikter på franska och tyska. Dikterna finns i *Poesi utan gränser* 2010 (Rouge), 2015 (Der Mann), 2016 (L'arbre de la vie; Lentamente recojo el espíritu; Warum?). Dikthäftena finns digitalt på www.poesiutangraner.se. utom 2010 års häfte, varför vi nedan återger den korta dikten *Rouge* som exempel på hur en elev på Steg 1 kan skriva:

Rouge

La couleur de la passion

La couleur de ma maison

La couleur de mon dictionnaire

et la couleur de mon ordinateur stationnaire.

Att handleda utländska elever som skriver dikter på sina modersmål, språk som inte den svenska läraren förstår, skiljer sig naturligtvis en hel del från att arbeta med skolspråken. Detta fick vi höra om från **Lärarpanel 2**, bestående av lärare som undervisar i Språkintröduktion eller svenska som andraspråk:

Maria Gabrielsson, SPRINT, Ellinor Stenis, Sva, Marie-Louise Stoltz, Sva

På frågan ”Varför ska man låta sina elever skriva dikter på sina modersmål?” ger lärarna följande svar:

- det är en lycka att få känna att de kan bidra med något viktigt på sina modersmål

- skrivandet hjälper eleverna att bearbeta sina upplevelser
- eleverna får skriva om något som berör dem själva
- det blir ett lyft för många elever som kämpar med att lära sig svenska att kunna uttrycka sina tankar på sitt modersmål och sedan försöka översätta dikten till svenska
- elevernas självkänsla växer när de får framföra sina dikter för publik
- det publika framträdandet är en väg att bekämpa och besegra blyghet

Hur gör man då när man inte kan kommunicera med eleverna på deras modersmål?

Maria, som har elever på gymnasienivå som varit 6 – 12 månader i Sverige, börjar med svensk popmusik och övergår sedan till enkla dikter på svenska. Precis som lärarna i skolspråken läser hon dikterna med inlevelse och låter sedan eleverna plocka fram ur dikten de ord och uttryck som de kan. Vad tror de dikten handlar om? Vilka känslor och tankar förmedlar dikten? Eleverna får också öva på att använda liknelser på svenska, och därefter skriva dikter på sina respektive modersmål.

Såväl Maria som Ellinor och Marie-Louise framhåller att de flesta av eleverna kommer från länder där poesitraditionen är starkare än i Sverige vilket gör att de har stor förståelse för dikten som litteraturform.

Ellinor och Marie-Louise, som jobbar tillsammans, har elever på grundskolan som varit mellan 1 och 18 månader i svensk skola. De sätter upp dikter från förra årets poesihäfte på väggarna i klassrummet och ser att eleverna ofta står och läser dessa dikter och känner stolthet över sitt eget språk. Det ordnas också en utställning av dikter i biblioteket. Det är inte svårt att få eleverna att skriva poesi. Den stora svårigheten för såväl lärarna som eleverna är översättningen av dikterna till svenska. Lärarna försöker få hjälp av modersmållärarna, men dessa är ofta på språng och har inte tid. Man får treva sig fram: ”Menar du så här?” ”Vad är det för känsla du vill ge med din dikt?”

Som avslutning på temat Språklig kreativitet läste Mohammad Madadi, SPRINT-elev 2016, sin egen dikt som fick delat förstapris i dari vid 2016 års final. Vi fick höra dikten först på dari och sedan på svenska. Mohammad hörde till de elever som deltog i båda genrepn inför finalen där han med hjälp av vår coach utvecklade sitt framträdande, bland annat tack vare rådet att träna framför spegeln.

Paneldeltagarnas tips på material som kan användas i klasserna:

Det digitala läromedlet *Libers språklåda i spanska: projekt* Mikaëla Lind
Liber förlag ISBN 978-91-47-09182-9

Kom igång! Läsebok Svenska som andraspråk Åse Wewel
Natur och kultur ISBN 978-91-27410145